

УДК 373.2
ББК 74.1
Ж66

Ж66 Живи, Україно, живи для краси! Національно-патріотичне виховання в ДНЗ. Старший вік. / упоряд. А. Г. Частнікова. — Х. : Вид. група «Основа», 2016. — 102, [2] с. — (Серія «Дошкільний навчальний заклад. Вихователю»).

ISBN 978-617-00-2568-5.

Посібник містить методичні рекомендації, опис проектної діяльності, розробки занять та виховних заходів, добірку ігор з національно-патріотичного виховання старших дошкільників, матеріали для роботи з батьками.

Зручний формат та розміщення розробок на відривних аркушах дадуть змогу вихователеві використовувати матеріал посібника як роздавальний, а місця для записів — для необхідних приміток щодо виконавців ролей, музичного супроводу, дій гравців, певного обладнання і т. ін.

Для вихователів дошкільних навчальних закладів.

УДК 373.2

ББК 74.1

ISBN 978-617-00-2568-5

© Частнікова А. Г., упорядкування, 2015
© Брикун Л. М., Гулак Г. І., Дудник К. В.,
Зінченко Л. Л., Тогобіцька І. В., Цимбал С. М., 2015
© ТОВ «Видавнична група «Основа», 2016

ЗМІСТ

Передмова	4
Проектна діяльність	7
Проект «З чого починається Батківщина?»	7
Проект «Люблю я тебе, моє місто!»	11
Конспекти занять	15
Подорож Шевченківськими місцями (інтегроване заняття)	15
Оселя наших пращурів (інтегроване заняття)	17
Славетні гетьмани (інтегроване заняття)	21
Богдан Хмельницький (тематичне заняття)	23
Україна — рідний край (тематичне заняття)	27
Україна — любий край (тематичне заняття)	29
Ми — роду козацького діти (тематичне заняття)	31
О, що за мова! Це ж бо пісня! (тематичне заняття)	33
Маленьким українцям — про державні символи (тематичне заняття)	37
Рідне місто моє (тематичне заняття)	39
Рідне місто моє, як тебе не любити! (інтегроване заняття)	41
Державні та національні символи України (інтегроване заняття)	43
Хай у серці кожної дитини живе любов до Батьківщини! (тематичне інтегроване заняття)	47
Українські рушники — скарби народні навіки (комплексне заняття)	49
Ми живемо в Україні й дуже любимо її (тематичне заняття)	51
Україна — незалежна держава (тематичне заняття)	53
Вишиванка-вишиваночка (інтегроване заняття)	57
Без верби й калини нема України (тематичне заняття)	61
Що ми знаємо про Україну (інтегроване заняття)	63
Спортивні розваги	67
Козацькому роду нема переводу	67
Козацькі забави	69
Дидактичні ігри	71
Художнє слово	93
Прислів'я та приказки	93
Загадки	94
Легенди	95
Кросворд	97
Консультації для батьків	99
Як виховати патріота в сім'ї	99
Просто про складне	100
Чи варто говорити з дітьми про події в країні?	101
Як розповісти дітям про війну	102
Відомості про авторів	103

ПЕРЕДМОВА

Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі!..
Олександр Олесь

Виховання у молодого покоління почуття патріотизму, відданості справі зміцнення державності, активної громадянської позиції нині визнані проблемами загальнодержавного масштабу. Сьогодні наші Вітчизні, як ніколи, потрібні громадяни з усвідомленням своєї належності до роду, краю, держави, творчі особистості, етнонаціонально усвідомлені в полікультурному просторі, здорові й духовно багаті. Виховати таких громадян, «виколисати» з дітей народ, носіїв та продовжувачів його духовності,— основне завдання української національної освіти.

Патріотизм у сучасних умовах має дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості та ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини.

Страшні події, що відбуваються в країні вже понад рік, торкнулися майже кожного, сколихнули та піднесли на небувалу висоту волонтерський рух, пробудили національно-патріотичні почуття мільйонів громадян, виявили здатність українців жертвувати власним життям заради свободи Батьківщини, її щасливого майбутнього. Перед сучасними дітьми Батьківщина постала не у найкращому вигляді: неспокій у суспільстві, економічна криза, війна — збройна та інформаційна. Як, попри все це, допомогти малечі наповнити серця любов'ю до країни, яку вони тільки починають пізнавати?

Проблема національно-патріотичного виховання в час соціального неспокою в Україні є нині однією з найгостріших. Наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 року № 641 прийнято і затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей і молоді. У ній наголошується на надзвичайній ролі патріотичного виховання в об'єднанні народу, зміцненні соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Виховання патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку процес надзвичайно складний. Адже в дошкільному віці діти не усвідомлюють, що таке патріотизм, а їхні патріотичні почуття засновуються лише на інтересі до найближчого оточення, яке вони бачать щодня, вважають рідним і нерозривно пов'язаним із ними. Тому педагоги дошкільних закладів усі зусилля мають спрямувати на:

- формування у дітей ціннісного ставлення до рідного дому, сім'ї, дитячого садка;
- усвідомлення дітьми своєї національної приналежності, виховання почуття гордості з того;
- розвиток інтересу до історії рідної держави, її традицій, видатних людей;
- прищеплення поваги до людей праці, захисників Вітчизни, державної символіки;
- виховання любові до рідної природи, бажання її оберігати;
- формування толерантності, почуття поваги до інших народів, їх традицій;
- виховання почуття відповідальності та гордості за досягнення країни.

Формування національної самосвідомості людини запізно починає в школі. Це потрібно робити вже в дошкільному закладі, бо саме в ранньому віці закладається фундамент особистості. Втрачене на цьому етапі надолужити дуже важко. Усвідомлювати своє українство діти повинні змалечку. Наймогутнішою дієвою силою, за допомогою якої можна успішно розв'язувати питання щодо формування національної гідності, гордості, самоповаги, самодостатності, виховання патріотичних почуттів є українознавство. Українознавство — це знання про сучасне і минуле українського народу, його багатогранне духовне життя. Система патріотичного виховання має містити три напрями:

- робота з дітьми;
- робота з батьками;
- підвищення фахової майстерності педагогів.

Усі напрями взаємопов'язані та містять ознайомлення:

- з рідним містом, його історією;
- з рідним краєм та Україною;
- з найбільш значущими історичними подіями своєї країни та народу;
- з козащиною, народними героями та їх подвигами;
- з державною символікою міста, країни.

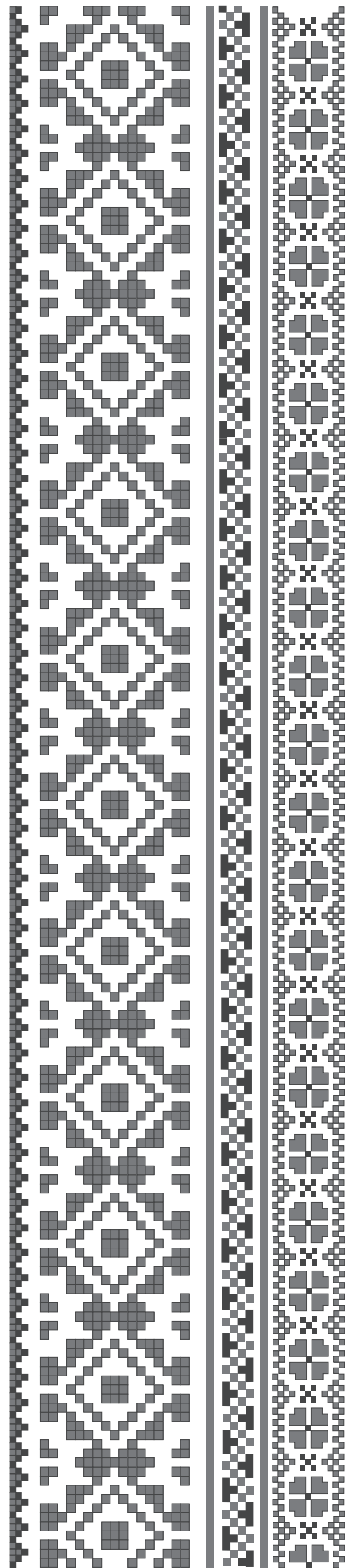
Патріотичне виховання в дошкільному закладі в тісно взаємопов'язане з моральним, розумовим, екологічним, естетичним, трудовим та фізичним вихованням. Виховання почуття патріотизму в дошкільнят — процес складний та тривалий, що потребує у педагогів особистісного патріотизму та віри. Цю роботу слід проводити в усіх вікових групах, в різних видах діяльності та в різних напрямках. Завданнями педагога є:

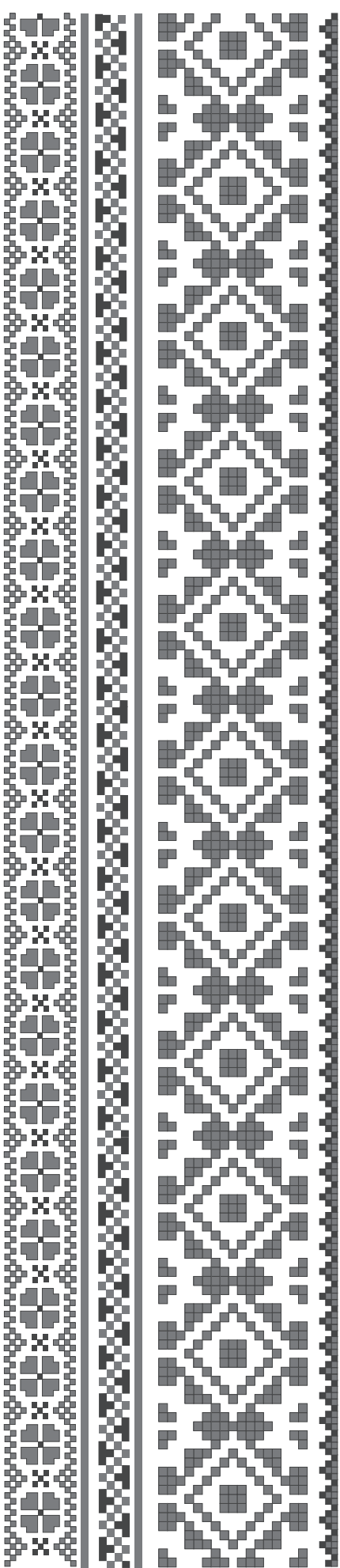
- обирання об'єктів, враження від яких доступні дітям. Епізоди повинні привертати увагу дітей, бути яскравими, образними, конкретними, цікавими, доцільними, неповторними, характерними для певної місцевості (*своя природа, свій побут, ремесла, традиції тощо*);
- обирання інформації та понять, що здатна засвоїти дитина дошкільного віку (*близькість розміщення, частота відвідування, призначення*);
- розширення діапазонів об'єктів для старших дошкільнят — це район і місто в цілому, його краєвиди, історичні місця, пам'ятники, символіка міста. Старші дошкільники повинні знати назви міста, своєї вулиці та вулиць міста чи свого мікрорайону, на честь кого вони названі;
- велике значення має приклад дорослих, особливо близьких людей (*конкретні приклади*);
- прищеплення дітям важливих понять, зокрема: «обов'язок перед Батьківщиною», «Любов до Вітчизни», «ненависть до ворогів», «фронтний та трудовий подвиг»;
- ознайомлення з іншими містами, столицею, символікою держави;
- показ великого через мале, залежність між діяльністю однієї людини і життям усіх людей.

Роботу вихователя продовжують і вузькі спеціалісти:

- логопед — розучує з дітьми потішки, приказки, народні віршики, скоромовки, показує багатство і красу рідної мови;
- музичний керівник — проводить фольклорні та патріотичні свята і розваги, ознайомлює з народною музикою, інструментами;
- інструктор з фізичної культури — проводить народні рухливі ігри, розваги.

Моральне формування особистості відбувається перш за все у процесі діяльності, в результаті якої виникають колективні стосунки між людьми. У праці та навчанні розвиваються фізичні та духовні сили

людини, формується почуття обов'язку і відповідальності за доручену справу, за успіхи колективу та свої особисті, зміцнюється воля та закладається характер. У грі моделюються складні життєві ситуації, що потребують певної лінії поведінки, взаєморозуміння, товариських взаємин, взаємовиручки.

Не менш важливою умовою патріотичного виховання дітей є тісна співпраця з батьками, сім'єю. У теперішній час ця робота актуальна та особливо складна, потребує великого такту та терпіння, адже у молодих сім'ях питання виховання патріотизму, громадянськості часто не вважають важливими. Щоб робота з батьками не зводилася до педагогічного просвітництва (*бесіди, консультації*), слід поставити мету: залучити батьків до процесу патріотичного виховання за допомогою взаємодії, зокрема залучити батьків і дітей до виконання спільної справи (*участь у спектаклях, іграх, проектах, конкурсах*). Тому предметом розмови з батьками має бути обговорення можливих шляхів залучення дітей до праці (*господарсько-побутової, ручної, праці в природі*), до активної участі у підготовці до спільних свят та відпочинку. Тільки розділяючи турботу дорослого, беручи на себе посильну їх частину, намагаючись зробити щось для інших, малюки почувують себе членами сім'ї.

Найголовніше в патріотичному вихованні дітей дошкільного віку: не слід чекати від дітей «дорослих форм» прояву любові до Батьківщини. Якщо в результаті педагогічної роботи дитина буде обізнана з містом, країною, її географією, природою, символікою, і, якщо дошкільник знатиме імена тих, хто прославив рідне місто, країну, якщо він проявлятиме інтерес до набуття знань, то можна сказати, що завдання виконано в межах, доступних дошкільному віку.

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПРОЕКТ «З ЧОГО ПОЧИНАЄТЬСЯ БАТКІВЩИНА?»

Характеристика проекту: довгостроковий, багатопроєктний, груповий, дослідницько-творчий.

Учасники проекту: діти, батьки, вихователі групи.

Мета: виховання громадянина і патріота своєї країни; формування етичних цінностей; створення в дитячій установі наочно-розвивального середовища, що сприятиме цьому вихованню.

Завдання

1. Формування духовно-етичного ставлення та почуття приналежності до рідної домівки, родини, причетності до дитячого садочка, міста, культурної спадщини свого народу.
2. Виховання любові та поваги до своєї Батьківщини, толерантного ставлення до представників інших національностей, до однолітків, їх батьків, сусідів, інших людей.
3. Виховання поважного ставлення до людини-трудівника, до результатів її праці, до рідної землі, до захисників Вітчизни, до державної символіки, традицій держави, державних свят.
4. Формування уявлення про Землю і про життя людей на Землі.
5. Виховання у дітей любові до природи, бажання берегти і захищати її.

Гіпотеза

Патріотичне виховання має бути комплексним, пронизувати всі види діяльності дошкільника, здійснюватися у повсякденному житті, на спеціальних заняттях з ознайомлення з навколишнім середовищем. Наявність таких занять є неодмінною умовою повноцінного патріотичного виховання, здійснюваного у системі, інакше знання дітей залишаться плутаними, уривчастими, неповними.

Передбачуваний результат

Діти повинні знати:

- домашню адресу (*відчувати любов і прив'язаність до рідного будинку, родини, матері, дитячого садочка; дорожити своєю сім'єю, будинком; із задоволенням відвідувати дитячий садочок*);
- місце роботи батьків (*мати уявлення про значущість їх праці; шанувати працю дорослих; мати посилені трудові обов'язки вдома, в дитячому садку, відповідати за їх виконання*);
- місце мешкання: місто, область; підприємства рідного міста та їх значущість; символіку міста, визначні пам'ятки; кліматичні умови; флору і фауну міста й області; великі міста області, а також знаходити їх на мапі; природоохоронні заходи;
- свою націю, мову, традиції (*пишатися своїм народом, його досягненнями*); столицю нашої Батьківщини — Київ (*історію міста, видатні історичні пам'ятки, декілька великих міст, показувати їх на мапі України*); Прапор, Герб, Гімн України;
- представників інших національностей, які населяють Батьківщину (*поважати їх культуру, традиції*);
- природу рідних місць, флору, фауну (*необхідно навчити милуватися природою, бережливо ставитися до неї*);
- назву планети, на якій ми живемо;

- п'ять-шість народів, які живуть на Землі, їх побут, традиції; кліматичні та природні умови деяких країн; назви тварин, які там живуть, і рослин, що там ростуть.

Основні напрями реалізації проекту

1. Розробити проекти:

- «Моя мала Батьківщина» (*сім'я, дитячий садок*);
- «Мое місто і область, у яких я живу»;
- «Україна — Батьківщина моя»;
- «Земля — планета, на якій ми живемо».

2. Розробити і провести заняття:

- «Моя домівка — моя сім'я»;
- «Добре у нас у садочку»;
- «Вулиці рідного міста»;
- «Мое місто»;
- «Моя Батьківщина — Україна»;
- «Київ — столиця нашої Батьківщини»;
- «Культура моєї Батьківщини» (*традиції, народна творчість, історія України*);
- «Захисники Вітчизни»;
- «Ми — діти Землі»;
- «Бережи свою планету».

3. Створити міні-музеї: бойової та трудової слави, почесних громадян міста, захисників Вітчизни, національного українського костюма.

4. Творча діяльність вихователів, дітей і батьків:

- Свята в дитячому садку: «День захисників Вітчизни»; «9 травня — День Перемоги»; «Мамин день»; «Свята за народним календарем».
- Виставки дитячої та народної творчості (*співтворчість дітей і батьків*) «Слався, рідний краю!», «Місто — очима дітей».
- Діяльність центру народної творчості дітей (*оркестр народних інструментів; театр українського костюма*).

5. Фізична культура і здоров'я:

- дні здоров'я;
- екологічні походи;
- спортивні естафети, свята «Веселі старты», «Мама, тато, я — спортивна сім'я».

6. Акції:

- «Погодуйте птахів узимку»;
- «Зелений патруль»;
- «Пам'ятник»;
- «Озеленення території дитячого садочка».

7. Оснащення предметно-розвивального середовища групи дитячого садка:

- виготовлення атрибутів для ігор: «Прикордонники», «Моряки», «Космонавти», «Пожежники», «Рятувальники», «Інопланетяни», «Пішоходи і пасажери» тощо;
- оформлення «Екологічної галереї», «Маршруту безпеки руху», «Центру народної творчості», міні-музею «Історія нашого міста» тощо;
- виготовлення атрибутики державних символів України, свого міста, області;
- оформлення альбомів: «Видатні історичні місця нашого міста», «Моя сім'я», «Добре у нас у садочку», «Де ми любимо відпочивати», «Гостини в екологічному центрі»;

- створення стіннівок: «Моя спортивна родина», «Вранці сонечко встає, до садка мене веде».

8. Взаємодія з батьками:

- ознайомлення дітей із сімейними реліквіями;
- анкетування батьків: «Чи знаєте ви свою дитину?»;
- посильна допомога під час організації екскурсій, зустрічей, походів до музеїв;
- «трудоий десант» батьків із дітьми (*висаджування дерев, прорізання кущів, прибирання сміття на ділянках тощо*);
- виставка плакатів-проектів: «Яким я хотів би бачити наше місто», «Земля — планета, на якій ми живемо».

9. Соціальний розвиток:

- зустрічі з почесними громадянами міста;
- екскурсії;
- відвідування виставок;
- створення бібліотеки групи;
- створення відеотеки.

ДОДАТОК

Анкета для батьків «Чи знаєте Ви свою дитину?»

1. За яких умов Ви спілкуєтесь з дитиною?
2. На Вашу думку, чи достатньо часу Ви приділяєте Вашій дитині?
3. Який улюблений колір Вашої дитини?
4. Який улюблений одяг Вашої дитини?
5. Який улюблений мультфільм Вашої дитини?
6. Який улюблений герой Вашої дитини?
7. Яка улюблена казка Вашої дитини?
8. Чи читаєте Ви книжки своїй дитині, співаєте колискові?
9. Яка улюблена страва Вашої дитини?
10. Яка улюблена іграшка Вашої дитини?
11. У які ігри любить грати Ваша дитина?
12. У які ігри граєтесь з нею Ви?
13. Чи має Ваша дитина друга (*подружку*)?
14. Чому вона з ним (*нею*) дружить?
15. Що полюбляє робити Ваша дитина?
16. Де полюбляє гуляти Ваша дитина і з ким?
17. З яким настроєм дитина прокидається?
18. Чи подобається Вашій дитині відвідувати садочок?
19. З яким настроєм Ваша дитина йде і повертається із садочка?
20. Під час яких видів діяльності Ви спілкуєтесь з Вашою дитиною?
21. Чи має Ваше спілкування з дитиною характер запитань-відповідей, чи є більш розгорнутим?
22. Чи схильна Ваша дитина до образ?
23. Через що у Вашої дитини відбувається зміна настрою?
24. Як ви реагуєте на капризи Вашої дитини?
25. Скільки часу на день Ви приділяєте Вашій дитині?

Анкета для батьків «Як Ви впливаєте на розвиток Вашої дитини?»

1. Чи знаєте Ви, чим цікавиться Ваша дитина?
2. Чи уважно Ви ставитесь до інтересів Вашої дитини?
3. Чи вірите Ви у свою дитину, в те, що вона досягне успіху?
4. Чи звертається до Вас дитина зі своїми труднощами та невдачами?
5. Чи спонукаєте Ви дитину до розв'язування проблемних завдань та ситуацій?
6. Чи сварите Ви свою дитину за помилки, яких вона припустилася?
7. Чи допомагаєте Ви виходити дитині з критичних ситуацій?
8. Чи надаєте Ви дитині можливість самостійно ухвалювати рішення, обирати?
9. Чи сварите Ви дитину за безлад у кімнаті або на столі, якщо це не пов'язане з творчим заняттям, з проявами дитячої допитливості, інтересу?
10. Чи терпимі Ви до дивацтв Вашої дитини?

Ключ до анкети

Правильні відповіді:

так — 1; 2; 3; 4; 5; 7; 8; 10;

ні — 6; 9.

Кожна правильна відповідь — 1 бал.

10–8 балів — Ви знаєте, чим цікавиться Ваша дитина, вболіваєте за її розвиток та виховання.

7–5 балів — Ви недостатньо приділяєте уваги дитині, через що можуть виникнути проблеми.

4 і нижче балів — Ваша дитина розвивається сама по собі. Негайно змініть своє ставлення до неї!